

PIIRISSAARE KOGUDUS

Piirissaare pomoorlaste kogudus paikneb Piirissaarel Tartu maakonnas. Vanimat saare asustust dateeritakse 1370. aastaga ning seda Saareküla (ven Желачек, Желачко) nime all. Dorpati piiskopkonna ajal oli Piirissaar jagatud Dorpati ja Pihkva vahel. Pärast Põhjasõda läks üks osa saarest (Piiriküla, ven Межа) Liivimaa kubermangule (Kastre mõisale), teine osa (Saareküla) Pihkva kubermangule.

Esimesed arhiivimaterjalid Piirissaare vanausuliste kohta ja palvemajast Piirikülas jäävad aastasse 1802. 1833. aastaks elas seal 144 eri seisustest vanausulist ja 132 Kaste mõisa pärisorja. Saarekülas oli 30 eri seisusest vanausulist ja 31 pärisorja. Ühtekokku oli Piirissaarel 337 vanausulist. 1836. aastaks kasvas vanausuliste arvukus Piirikülas 347 inimeseni, Saarekülas aga kahanes 13 inimeseni. Võib arvata, et selline vanausuliste arvukuse vähenemine oli seotud üleminekuga õigeusku või ühisusku. Palvemaja asus Piirikülas. Vaatamata kaugemale Piirissaare kaugemale asukohale puudutasid Nikolai I aegsed repressioonid ka seal elanud vanausulisi. Nii võeti 1856. aastal Piiriküla vanausulisel V. Korotkoval väevõimuga ära lapsed ja ristiti ümber õigeusku. 1861. aastal avasid vanausulised omavoliliselt saarel veel kaks palvemaja. Üks asus Piirikülas Jemeljan Vassiljevi majas, teine Kastre mõisa sadamas Leonti Pertovi majas. Mõlema palvela kirikuõpetaja oli Trofim Lavrentjev. Kui kubermangu võimud sellest teada said, palvemajad suleti, L. Petrovile ja T. Lavrentjevile tehti vali noomitus. Sellest hoolimata ehitati kahe aasta pärast Piirikülasse plekk-katusega puitpalvela, mille pindala oli 120 m² ja mis mahutas 400 inimest.

XX sajandi algul kõikus Piirissaare koguduse liikmete arv 300-400 vahel. Jumalateenistusi viis läbi kubermangu juhtkonna poolt kinnitamata kirikuõpetaja Kavastu valla talupoeg Saveli Akintjevits Remets. Koguduse nõukogusse kuulusid J. Antropov, J. Grišakov, P. Kozlov, esimeheks oli valitud Sergei Ivanovitš Kozlov.

1914. aasta mais kinnitas Liivimaa kubermangu juhatus uue palvemaja ehitamise plaani Piirikülas, mille algkapital moodustas 4510 rubla. Selle ettevõtmise algatajateks olid Sidor Leškin ja Nikifor Grišakov.

Eesti Vabariigi ajal elas Piirissaarel kuni 1200 inimest, neist ligi veerandi moodustasid eestlased, ülejäänud olid venelased, valdavalt vanausulised. Saarel oli kaks vanausuliste palvemaja, üks õigeusu ja üks luteri kirik. Eesti Vabariigi ajal olid kaks Piirissaare vanausuliste kogudust kantud ametlikult registreeritud ühenduste nimekirja. Neist esimese keskus asus Piirikülas, selle esimees oli S. Leškin ja kirikuõpetaja alates aastast 1924 S. Babuškin. Teine, Saareküla kogudus registreeriti 1926. aastal. Selle esimeheks oli valitud F. Feklistov, kirikuõpetaja kohuseid täitis T. Penkin. Piiriküla koguduses oli 1930. aastaks 354 liiget, Saareküla koguduses – 460. 15. mail 1925. a avati Saareküla koguduse osakond Mäe valla Berezje külas. Sellesse kuulus 82 vanausulist. Osakonda asus juhtima Averki Kaimov, sekretäriks valiti F. Fedulov.

1935. aastal oli Saareküla koguduse kirikuõpetaja A. Mironov.

12.-13. juulil 1931. a toimus Piirissaarel VIII vanausuliste kongress, millest võtsid osa Piiriküla ja Saareküla vanausulised. Kahe aasta pärast, 12.-13. juulil 1933. a toimus Piirissaarel IX vanausuliste kongress, mille töö toimus Piiriküla palvemaja ruumides. Kongressist võtsid osa seitsme Eestimaa vanausuliste koguduse esindajad, külalised Riiast ja tuntud vanausu tegelane Ivan Zavoloko.

Teise maailmasõja ajal asustasid sakslased Piirissaare elanikud ümber ja Piiriküla palvemaja põles maha. Pärast sõda üritasid vanausulised seda taastada, kuid see ei õnnestunud.

10. augustil 1945. a registreeriti Saareküla vanausuliste kogudus. Kirikuõpetaja oli Mihhail Kirillovitš Vavilov. 1949. a oli koguduse esimees Trofim Kobõlkin, 1958. aastast – D. Iljin. 1951. aastal võeti Saareküla vanausuliste kogukonna üldkoosolekul vastu otsus ühendada Saareküla ja Piiriküla kogudused ning viia läbi jumalateenistusi ja sakramenti võrdselt nii Saarekülas kui ka Piirikülas. Kuna Piiriküla palvemaja ei olnud veel lõplikult taastatud, siis kogu Piirissaare vanausuliste usuelu koondus Saarekülasse. 1952. aastal külastasid suurte kirikupühade ajal palvemaja kuni 400 inimest.

Sõjajärgsel perioodil on Piirissaare kirikuõpetajad olnud Vassili Petrovitš Amelkin, Karp Stemapovitš Karzubov, Kirill Aleksejevitš Smirnov, jumalateenistusi on pidanud ka Jelastanija Ivanovna Zahharova, 1995.-2002. a Jefrosinija Trofimovna Makovei, 2003. a Zinaida Sergejevna Romanenkova. Piirissaare koguduse esimeesteks on eri aegadel olnud J. Romanenkov, T. Romanenkov, D. Iljin, T. Kobõlkin, Z. Romanenkova.

Peipsi kalurite traditsiooni kohaselt on Peetripäeva alati tähistatud Piirissaarel. 1999. aastal see traditsioon taastati Tartumaa Vanausuliste Kultuuri- ja Arendusühingu toel.

Alates 2004. aastast viib jumalateenistusi läbi Matrjona Grigorjevna Jeršova, koguduse esimees on aastast 2005 Filimion Leontjevitš Kuznetsov.